

Alekszandr Szuhovo-Koblin

Az ügy

- avagy
Normális Eljárás

Alekszandr
Szuhovo-
Kobilin

Az „ ügy

- avagy
Normális Eljárás

RENDEZŐ
Ascher
Tamás

BEMUTATÓ
2018. 12. 19.

SZEREPLŐK

Herceg
Takátsy Péter
Muromszkij
Mészáros Máté m.v.
Varravin
Fekete Ernő
Tarelkin
Bányai Kelemen Barna
Lidocska
Rujder Vivien
Atyujeva
Pelsőczy Réka
Nyelkin
Borsi-Balogh Máté e.h.
Ivan Sidorov
Bezerédi Zoltán

Zsivec
Rajkai Zoltán
Paramonov
Baki Dániel m.v.
Tyiska
Samudovszky Adrián e.h.
Csibiszov
Rohonyi Barnabás e.h.
Silo
Major Erik e.h.
Ibiszov
Lengyel Benjámin e.h.
Schmerz
Fröhlich Kristóf e.h.
Omega
Váradi Gergely e.h.

ALKOTÓK

Fordította: **Radnai Annamária**, díszlet: **Izsák Lili**, jelmez: **Szakács Györgyi**,
dramaturg: **Radnai Annamária**, zene: **Dargay Marcell**,
világításstervező: **Bányai Tamás**, asszisztens: **Tiwald György**
Az előadásban elhangzó dalt Dargay Marcell és Radnai Annamária írta.

Korrupció

A korrupció jelensége hosszú évezredek óta létezik. Plutarkhosz Nagy Sándor apjának, az i.e. 359-től 336-ig uralkodó II. Philipposz makedón királynak tulajdonítja a következő szöveg eredetét: „Nincs a világon olyan magas várfal, amelyen egy arannyal felmálházott szamár át ne jutna.” Az államigazgatási rendszerben felbukkanó korrupciót megemléltő első dokumentumok, amelyek az államiság legkorábbi emlékeit tartalmazó ókori babiloni levéltárakban megmaradtak, az i.e. XXIV. század második feléből származnak. A sumérok és sémiták idejében Urukagina, Lagas királya (ókori városállam Sumerben, a mai Irak területén), azzal a céllal vezetett be államigazgatási reformokat, hogy véget vessen hivatalnokai és bírái visszaéléseinek, csökkentse a papság részére a királyi hivatalnokok által törvénytelenül osztogatott jutalmak mértékét, rendszerezze és mérsékelje a szertartásokra kifizetett pénzüsségeket.

(Szvetlána Glikina: *A korrupció, mint jelenség: Elmélet és Oroszországi gyakorlat*, Eszmélet, 2010)

A korrupció (a latin corruptio, romlás, rontás szóból) olyan törvénybe vagy közerkölcsbe ütköző cselekedet, amely során valaki pénzért vagy más juttatásért vagy juttatásra való kilátásért cserébe jogosulatlan előnyhöz juttat másokat. Attól függően, hogy milyen pozícióban van az előnyhöz juttató, beszélhetünk például politikai, közigazgatási, orvosi, rendőri, katonai vagy gazdasági korrupcióról.

A politikai, gazdasági stb. korrupciónak egyöntetűen elfogadott definíciója nincsen, mint ahogy a korruptnak tekintett tevékenység határai is kultúráról kultúrára és korszakról korszakra változnak. Egyes definíciós kísérletek a közérdek vagy a társadalmi feladat fogalmán alapulnak, mások a piaci folyamatok elnyomásán.

Maerten van Heemskerck, *Justitia*

Ezzel szemben az egyes államok büntetőjoga ismeri, pontosan meghatározza és büntetni rendeli a korrupciós bűncselekményeket. Igen gyakori eset, hogy a sajtóban politikai korrupciónak nevezett cselekmény jogilag nem minősül korrupciós bűncselekménynek.

Niccolò Machiavelli a korrupció szó (a *corruzione*) alatt a kormányzás romlását jelenti, még az okoktól teljesen függetlenül. Ebben az átfogó értelemben használták a 18. századi Angliában is, de ekkor már a megvesztegetés is a szó jelentési körébe tartozott.

A pszichológiában machiavellizmusnak hívják azt a stratégiát, amely mások megtévesztésével, félrevezetésével és kihasználásával kapcsolatos. A machiavellista olyan személy, aki eszközként használja fel társait abból a célból, hogy saját céljait elérje. Sarkalatos pontja ennek a stratégiának, hogy a többi ember kára vagy haszna nem (esetleg csak igen csekély mértékben) játszik benne szerepet – a machiavellista ember számára minden körülmények közt a saját érdeke az első, nemritkán az egyetlen szempont. A machiavellizmus magában foglal egyrészt egy világnézeti stílust, másrészt bizonyos viselkedési módszerek, taktikák alkalmazását. Az előbbire jellemző egyrészt egyfajta erkölcsi relativizmus, „a cél szentesíti az eszközt” – felfogás, másrészt a cinikus, gyanakvó beállítottság, az emberekkel kapcsolatos pozitív vélekedések teljes hiánya. Témánk szempontjából kiugró fontosságú a machiavellista személyeknek az a vonása, hogy képesek kivonni magukat a szituációk, események érzelmi hatásai alól. Emocionálisan fűtött légkör helyzetekben is hideg fejvel cselekszenek, nem veszik át a többi jelenlévő érzelmi hőfokát, és ez az emocionális hidegség megint csak hozzájárul ahhoz, hogy eredményesen tudjanak manipulálni másokat. Mindeközben kevés hajlandóságot mutattak az együttműködésre. *(A korrupció kialakulása és fennmaradása: evolúciós-etológiai szempontok, Bereczkei Tamás és Tóth Péter)*

A korrupcióval foglalkozó irodalom alapján elmondható, hogy az effajta viselkedés mögött nagyrészt társadalmi-szituációs tényezők állnak. Olyan társadalmi környezetben jöhet létre korrupciós ügylet, mint például a hierarchikus tagozódás, valamint a források egyenlőtlen elosztása. A korrupciónak két típusa ismert: egyrészt, amikor nagyjából egyenlő társadalmi befolyással bíró felek között jön létre, másrészt pedig, amikor a felek eltérő befolyással rendelkeznek (patrónus-kliens viszony). Az előbbi esetben a korrupciós ügylet a felek szabad akaratából jön létre, míg az utóbbi esetében az úgynevezett patrónus rákényszeríti a korrumpáltat a csere végrehajtására, így tehát a kliens sok esetben kiszolgáltatott helyzetbe kerül.

Bereczkei Tamás és Tóth Péter: *A korrupció kialakulása és fennmaradása: evolúciós-etológiai szempontok*, in fiatalok és a korrupció Magyarországon (Transparency International 2012)

Ugyanakkor ez a rendszer nagy kockázatot jelent, elsősorban a korrumpáló számára. Ilyen kockázati tényező a lebukás lehetősége, és az ezt követő társadalmi megszégyenülés, de az egyéni költségeket növelheti a normaszegés miatti rossz közérzet, bűntudat és lelki stressz. Általában véve minél alacsonyabb pozícióval rendelkezik valaki a társadalmi hierarchiában, annál nagyobb anyagi és pszichés megterhelést jelent számára a megvesztegetés, és annál inkább ki van téve a leleplezés kockázatának. Másfelől pedig minél nagyobb a felek közötti különbség, annál kisebb a korrumpáló esélye, hogy a korrumpált számára értékes ellenszolgáltatást tud nyújtani. (*A korrupció kialakulása és fennmaradása: evolúciós-etológiai szempontok*, Bereczkei Tamás és Tóth Péter)

A középkori Oroszországban korrupcióról először mint „kenőpénzről”, azaz törvénytelen juttatásról esik szó, a XIV. századból származó dvina-i alapítólevélben. Igen sok orosz történeti és irodalmi forrás tanúskodik arról, milyen széles körben elterjedt a korrupció Oroszország területén. A bojárok és más hivatalnokok kapzsisága – melyet tovább erősített az „eltartás” rendszere – egy olyan országban, ahol az alsó néposztályok teljes jogfosztottságban éltek, valóságos nemzeti sorcsapássá vált. (Szvetlana Glikina: *A korrupció, mint jelenség: Elmélet és Oroszországi gyakorlat*, Eszmélet, 2010)

A centralizált államok kialakulása Európában az újkor elején új szakaszt nyitott a korrupció fejlődésében. Az iparosítás nem csak gazdasági fejlődéshez vezetett, hanem a társadalmi elosztás spektrumának kiszélesedéséhez és a hatalmi döntések jelentőségének megnövekedéséhez is. A politikai hatalom egyre inkább „árúvá” vált a folyamatosan növekvő piacon. A győztes burzsoázia aktívan részt vett a magas hivatalokat betöltő személyek korrumpálásában, s néha az állami hivatalok „megvásárlásában” is. (Szvetlána Glikina: A korrupció, mint jelenség: Elmélet és Oroszországi gyakorlat, Eszmélet, 2010)

„Korrupció sokféle van: létezik a falusias, hogy ne mondjam háztáji, mármár bukolikus korrupció; főleg természetben fizetik, s mint ilyen, jóformán nem is számít korrupciónak. Van aztán a kispályás megvesztegetés, ahol a csúszópénz származhat üzleti haszonból, vállalkozói nyereségből, örökségből, szóval, gyakorlatilag bármilyen szerzeményből. Azon az axiómán alapul, hogy szeresd felebarátodat mint tenmagadat; úgyhogy ha szereztél, osztozzál is – bár még ez sem igazán megvesztegetés. De itt van a büntetőjogilag jegyzett kenőpénz, a csapda-jatt – na, ezt már a végső megsemmisítésig, a teljes csődig szedik! ... ráadásul a törvény alvó erdejének árnyékában, farkasvermek, kelepccék segítségével, amelyeket pont az igazságszolgáltatás állít az embereknek, és ezekbe zuhan bele nemre, korra, névre, okosságra, vagy ostobaságra való tekintet nélkül öreg és fiatal, gazdag és csóró... Ilyen csapda-jattot akarnak most öntől beszedeni; ilyen farkasverembe hajszolja most a hivatal a lányát – fizessen!... Az isten szerelmére – fizessen! ... Pénzt akarnak lehúzni magáról - adja oda nekik! ... Különben a bőrével együtt fogják lenyúzni önről - adja oda nekik!” – írja Pjotr Muromszkijnek, Mihail Krecsinszkij *Az ügy közvetlen előzményének tekinthető Krecsinszkij házassága* című darab főszereplője, aki azonban a trilógia, általunk játszott középső részében nem bukkan fel.

Alekszandr Vasziljevics Szuhovo-Kobilin

(1817 - 1903)

Néhány filozófiai tárgyú írás mellett mindössze három drámát írt (Krecsinszkij házassága, Az Ügy, Tarelkin halála), amelyek cselekménye részben, lazán összefügg, ám egymástól függetlenül is érthetőek és játszhatók. E trilógia keservesen mulatságos, hűsbavágóan szellemes középső darabját mutatjuk be közönségünknek, amelyben egy tiszt polgár, abban a szent hitben, hogy az igazság mellette áll, felveszi a harcot a hivatallal és annak hivatalnokaival.

Szuhovo-Kobilin személyes emlékek alapján írta drámáját, miután belekeveredvén egy bűnügybe, hét éven keresztül vizsgálat folyt vele szemben. "Ha nem lettek volna összekötéseim meg pénzem, már rég Szibériában rohadnék" – mondta a vizsgálat lezárása után. Az elhúzódnó nyomozás alatt szerzett tapasztalatai táplálták gyűlöletig fajuló, mély ellenszenvét az orosz társadalom meghatározó, széles rétege, a hivatalnokok iránt.

A dráma-trilógia a korszak uralkodó drámaírói stílusában, az osztrovszkiji dráma kultúrában gyökerezik. Ennek megfelelően, az először keletkezett *Krecsinszkij házassága* (1850-54) szerkezetében, hangvételében még Osztrovszkij darabjainak stílusára emlékeztet.

A *Krecsinszkij házasságát* Szuhovo-Kobilin az *Ügyben* (1861) és a *Tarelkin halálában* (1868) folytatta, amelyek az éles hangú drámai groteszk, a szatíra nyelvén szólaltak meg, a saját korában rokonság nélkül való, az orosz irodalomban csak lényegesen később, az expresszionizmus, az abszurd áttörésével hallható drámai hangon. Az *Ügy* élesen különbözik a *Krecsinszkij házasságától*, cselekményében és drámai stílusában is, miközben az első da-

rab drámai ideáját fejleszti tovább. A figyelem középpontjában a szerzőnek ugyanazon aggodalmai, ugyanazok a problémák állnak, mint az első darabban – a hiénák elszaporodása a társadalomban, a pénz hajszolásának kizárólagos uralma, a becsületes, jószándékú arisztokrácia erejének meggyengülése, amely csoport így, végső soron, teljesen a senkiházi léhűtők, a lelkiismeretlen csinovnyikok uralma alá kerül, és képtelen többé megvédeni jogait és igazságát.

E tekintetben Szuhovo-Kobilin már mint e társadalom védelmezője lép fel: annak a dühnek a letéteményese, amely a hiénák, a társadalom dögevői, a csinovnyikok és hazug világuk ellen irányul. A darabban megmutatkozik a nagy, állami, hivatali gépezet, amely a törvénytelenségek képviselőjeként jelenik meg. Az író azt bizonygatja, hogy a romlottság eluralta az egész hivatali szisztémát, amelyben már csak az arctalan, szívtelen és erkölcstelen hivatalnokok érvényesülnek. Többé nem a hivatalnok egyéni képességei, vagy érdemei, csak a bürokratikus gépezetben elfoglalt helye különbözteti meg a többitől.

Az *Ügy* című drámában, élénken megmutatkozik a szerző tisztelete és érdeklődése Gogol művészi szerkesztése iránt, a karikatúrisztikus élben, a színek sűrítésében a csinovnyikok ábrázolása során.

Az *Ügy* megjelenését, majd színre kerülését a cenzúra hosszasan akadályozta, éppen a csinovnyik-világ éles és kíméletlen ábrázolása miatt. Először Oroszország határain kívül adták ki, Oroszországban pedig először 1869-ben. Első bemutatója az Alekszandrinszkij színházban volt 1882-ben, jelentősen meghúzva.

Az 1868-ban keletkezett *Tarelkin halála* pedig csak 1899-ben kerülhetett színpadra. Itt már a csinovnyik világon belüli repedések kerülnek terítékre elsősorban, de a darabnak nincs hőse, nincs benne szimpatikus ember – „nincsenek emberek- csak démonok” ahogy a darabban elhangzik. A *Tarelkin halálának*, az első két darabtól eltérően, nem lett sikere.

A teljes trilógiát 1917-ben, Mejerhold rendezésében mutatták be az Alekszandrinszkij színházban.

„Az *Ügy* és a *Tarelkin halála* teljesen más hangot ütnek meg. Ezek szatírák, amelyeket a szerző nem pusztán a néző megnevetésének szándékával írt, hanem hogy eközben megrázkódta-
tást okozzon számára. ... Szuhovo-Koblin a groteszk olyan erős színeit és a karikatúra olyan erős eszközeit használta itt, hogy Gogol is megirigyelte volna....” (Mirszkij: *Szuhovo-kobiln: Piszemszkij és a kisebb drámaírók/ Az orosz irodalom története, napjainktól 1925-ig*)

Az ügy előzményei

Krecsinszkij házassága

Első felvonás

A felvonás Muromszkij birtokán játszódik. Muromszkijék Moszkvába készülnek, hogy társasági életet éljenek. A birtokos szenved, amiért el kell hagynia faluját, erről heves párbeszédet folytat Anna Antonovna Atyujevával, sógornőjével, Muromszkij lányának Lidocskának (anyai) nagynénjével. A vita a potenciális kérők körül folyik. Muromszkij dicséri a szomszéd birtokos Vlagyimir Dmitrijevs Nyelkint, ő a jelöltje, aki komoly ember és közömbös a világi örömek iránt. Nem úgy a másik udvarló, Mihail Vasziljevics Krecsinszkij, aki a társasági élet, a szerencsejátékok és a nők nagy kedvelője, ezért Muromszkij nem szimpatizál vele. Viszont a nagynéni és a kislány rajonganak érte, Lidocska fülig szerelmes a hozományvadászbba.

Kisvártatva felbukkan Krecsinszkij, aki ismerve a háziak kedvteléseit, hízeleg nekik. Muromszkijnek egy borjút ajándékoz; Krecsinszkij arról beszél, hogy falura szeretne költözni, ahol élete végéig élédegélne egy kedves és csendes hitves társaságában. De Atyujevának bevallja, hogy unalmas neki a falusi élet, annál inkább érdekli, hogy társasági központot rendezzen be Muromszkij moszkvai házában – ha a veje lesz. Biztosítja a hatása alá került nénit, hogy ebből a házból Moszkva első házát csinálja majd meg. Krecsinszkij ezután megkéri Lidocska kezét.

Egyedül maradva Krecsinszkij arról monologizál, hogy ha tervei bevalnak, akkor nagy bevételre tehet szert. A megvalósulás kérekkötői – Muromszkij és Nyelkin. Akik a terv mellett felvonultatottak, Lidocska, aki leplezetlenül odavan Krecsinszkijért, a néni, és a szimbirszki borjú. Kiderül, hogy Nyelkin hallotta Krecsinszkij szavait, elhatározza, hogy kideríti, miben mesterkedik a riválisa.

Második felvonás

Krecsinszkij inasa rendet rak Krecsinszkij lakásában, miközben felidézi, micsoda tivornyákat rendezett Krecsinszkij, amikor még sok pénze volt, és milyen híres és hírhedt emberek voltak a vendégei.

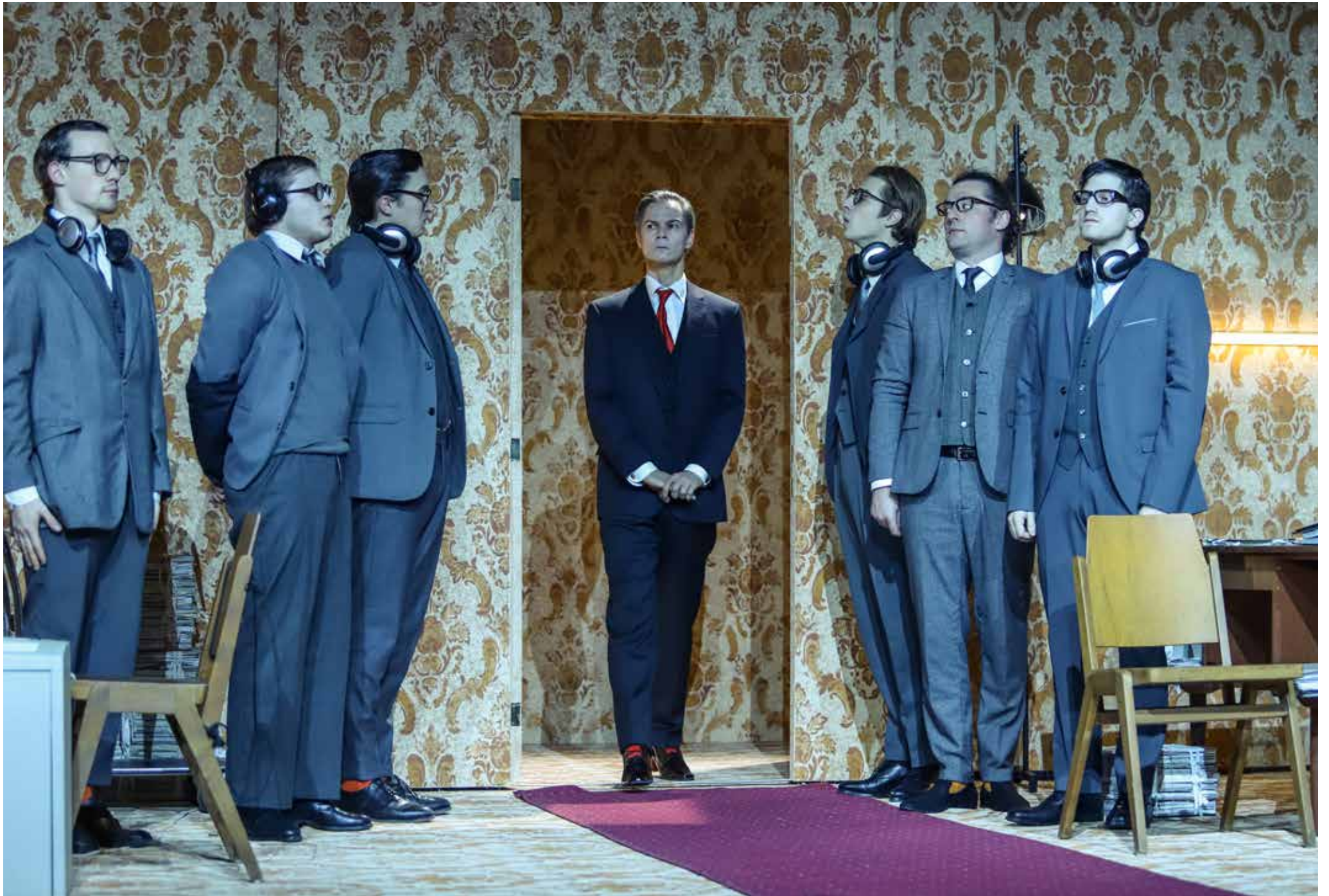
Krecsinszkij egy barátjával osztja meg terveit: ha feleségül veszi Lida Muromszkaját, 1500 lelkes falut és kétszázezer rubel tőkét kap hozományba. Ha ezt a hatalmas vagyont felteszi a lóversenyen, akár kétmilliót is nyerhet. Az elképzelés realizálásához már csak háromezer rubel hiányzik: feltétlenül szükség van ennyire, a méltó esküvői előkészületekhez. Ráadásul Krecsinszkij lakását már ostromolják a hitelezők: a kocsis, a fakereskedő, a mosónő. A helyzetből a kiutat egy véletlenül talált strassz-bizsu mutatja meg. Krecsinszkijnek eszébe jut, hogy Lidocskának ugyanilyen gyűrűje van – csak hogy az valódi gyémánt. Krecsinszkij levelet ír a menyasszonyának, amelyben azt kéri, küldje el neki a biliánst. Ahogy a küldetéssel megbízott Raszpljujev visszatér a Muromszkij birtokról, Krecsinszkij egy tokba teszi a két egyforma drágakövet, és elmegy Bek uzsoráshoz. Egy pénzköteggel tér haza. Megkéri Raszpljujevet, hogy számoljon el a hitelezőkkel, és bejelenti, hogy este, amikor Atyujeva és Muromszkijék vendégségbe jönnek hozzá, a kölcsönként briliánst vissza fogja szolgáltatni Lidocskának.

Harmadik felvonás

A Krecsinszkijnél rendezett vacsora közben felbukkan Nyelkin, aki tudatja a jelenlevőkkel, hogy a házigazdájuk tolvaj és hazárdőr: elkérte a menyasszonya drágakövét és zálogba adta egy uzsorásnak. Mindenki felhördül. Erre Krecsinszkij előveszi az íróasztalából az ékszert, visszaadja Lidocskának, és ajtót mutat a vetélytársnak. Muromszkij, látva, hogy Krecsinszkij meg van bántva, és a lánya is kiborult a jelenet miatt, bocsánatot kér leendő vejétől korábbi bizalmatlansága miatt, hozzájárul, hogy azonnal meglegyen az esküvő.

A házigazda és vendégei már kibékülve búcsúzkodnak, amikor megérkezik Bek zálogos egy rendőr kíséretében. Bek kiabál, hogy Krecsinszkij kicserélte a két ékszert, és egy hamisat adott neki. Felfogva, hogy Krecsinszkijre börtön vár, Lidocska odaadja Bek-nek a valódi gyémántgyűrűt, és könnyekkel a szemében magyarázza, hogy a csere félreértés következtében történt. A lány végül zokogva elhagyja a házat, nyomában a feldúlt Muromszkijjal és Atyujevéval, de Krecsinszkij megússza a záloghamisítást.

Impresszum

Alekszandr Szuhovó-Kobilin:

Az ügy - avagy Normális Eljárás

Szerkesztette: Radnai Annamária

Előadásfotók: Horváth Judit

Design, tördelés: Báthori Róbert

K: katoná
JÓZSEF SZÍNHÁZ

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ

1052 Budapest, Petőfi Sándor u. 6.

www.katonajozsefszinhaz.hu

